

Afwegingskader Ondergrond Provincies en Gemeenten

Werksessie

27th – 28th January 2011

FOTO VERSLAG

Facilitators:

Rolf Müller
familie_muller@planet.nl

Brendan Hickling
brendan@hickling.eu

INHOUD

Topic	<i>page</i>
OPENING & UNDERLYING PRINCIPLES	1 - 4
WORKING WITH 'THE BRIDGE' ON CASES	5 - 21
LESSONS LEARNT FROM THE BRIDGE	22 - 26
END OF DAY 1 EVALUATION	28
DAY 2 AGENDA	29
BUZZING	30 - 42
OPEN SPACE	44 - 48
THE FISH BOWL	50 - 51
ACTION LIST	52

PLEASE NOTE

Meeting flipchart notes can be a vital record of a meeting for those who were present. They can however be a bit cryptic so a photo report shouldn't be sent to people who were not present without proper interpretation and explanation by someone who was.

WA 27-01

1a

1 Werk sessie

Please Sign-in

Name	Organisation
Brendan Hickling	Trainer
Rolf Müller	Trainer
Martin Wissekerke	Dienst Landelijke Gebied
Lidwien Besselink	Prov. Zeeland
Joost Martens	Prov. Overijssel
WALTER JONKERS	Gemeentewerken Rotterdam
Geuske Bouma	PROV. ZEELAND
John de Ruiter	SKR
Marion van Dijk	Gem R'dam
Kees Beunman	Prov. Gelderland
PATRICK BROEKHUIS	Prov. Gelderland
FRÉ VAN DER SLUIS	ZEELAND
MARCO VAN DE ESSCHELT	OVERIJSSSEL
	GEM. ROTTERDAM

WA 27-01

1b

Egbert Dijk	—	Prov Overijssel
DEROEN DOELOF	—	Gem Rotterdam
Sander v. Lienden	—	Prov. Overijssel
Judith Buys	—	Prov. Overijssel
Tim Langelaan	—	Gem. R'dam
ERWIN VELDMAN	—	GEM. M'BURG
MAURITS Schipper	—	WS. Schelde-STRAMEN
Transje Klooimeijer	—	TU/TNO
Petra van der Lugt	—	Gem. Rotterdam

WA 27-01 3.

Group Expectations

Duurzaam (kuis)

Proces voor
Duidelijke Omv.

ALLE
GEDACHTEN
& IDEEËN

Bewindung

WA 27-01 4.

HULPMIDDEL
VOOR
BELEIDS PROJECT

CONCEPT
MANDELEIDING

opdrachte
informatie

Raamwerk
2
Richting

OVERZICHT

LEIDRAAD Relatie

AGENDA
VOOR
AFWEGINGS-
LEADER
(Circulair 2009)

VOORTGANG

concreet

INZICHT
IN
VERSCHILLEN

Bouwstenen

Duidelijk-
heid
(wat is AK?)

Link
(tussen boven-
en ondergrond)

DRINKWATER-
winning

Role of
the WB
+ Municipality
+ Users
+ etc
+ etc

Waterchap
v.s.
Ondergrond

DEED VAN DE
VERSCHILLENDE
PERSPECTIEVEN

HET
WIEL

VERLEIDEN

WA 27-01 5.

Don. Vrijd.

intro princpl

[review + pro]

open space

carroussel

Way forward

[evaluation]

[evaluation]

peere

g

11

13

15

17

19

21

WA 27-01 6

Principles ①

- * from DAD → ELE
- * sturen op Outcome
- * Transparantie ∞ collectief Willing = writing
- * Foto verslag
- * Faciliteren van leren doing ∞ learning

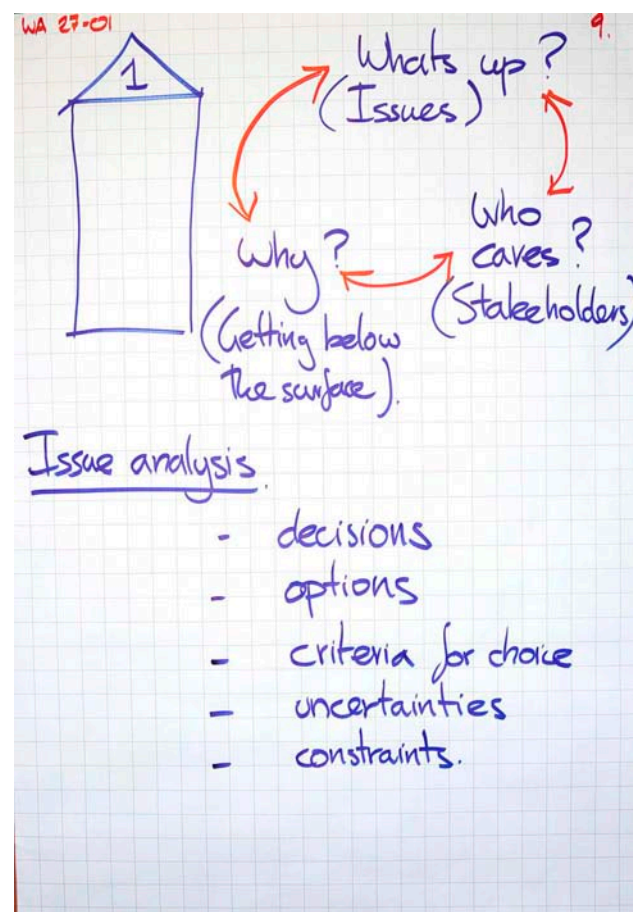
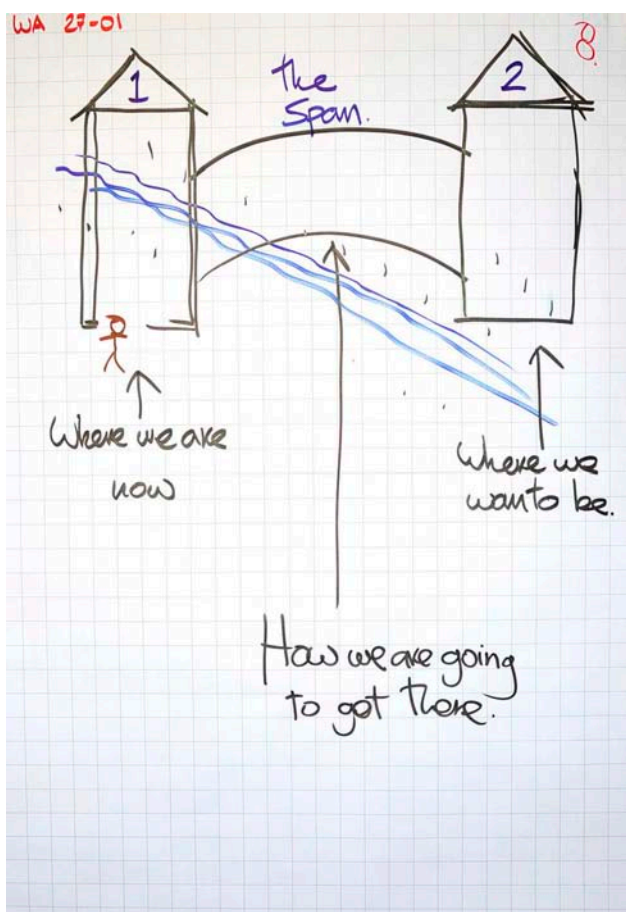
WA 27-01 7

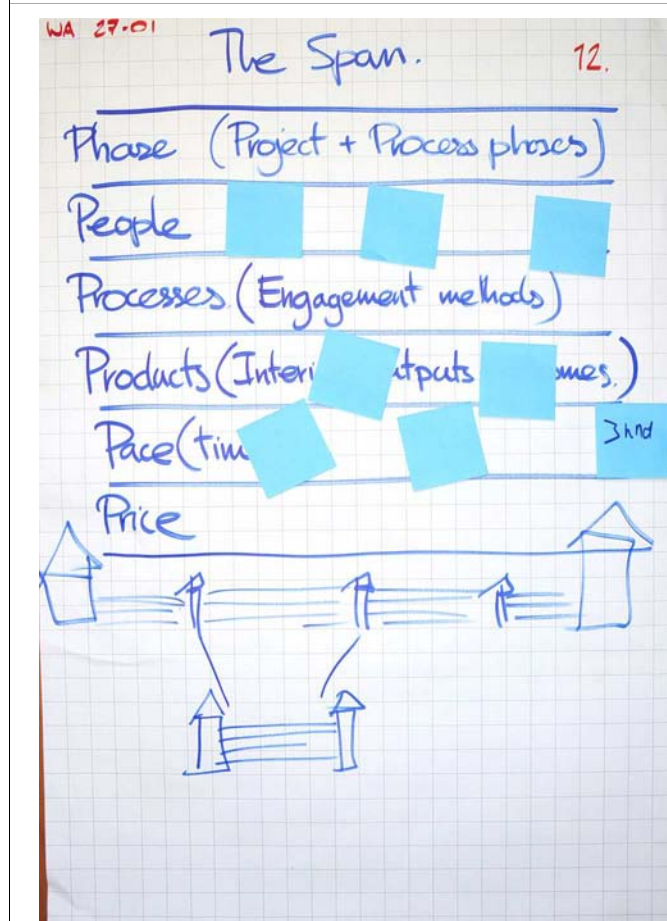
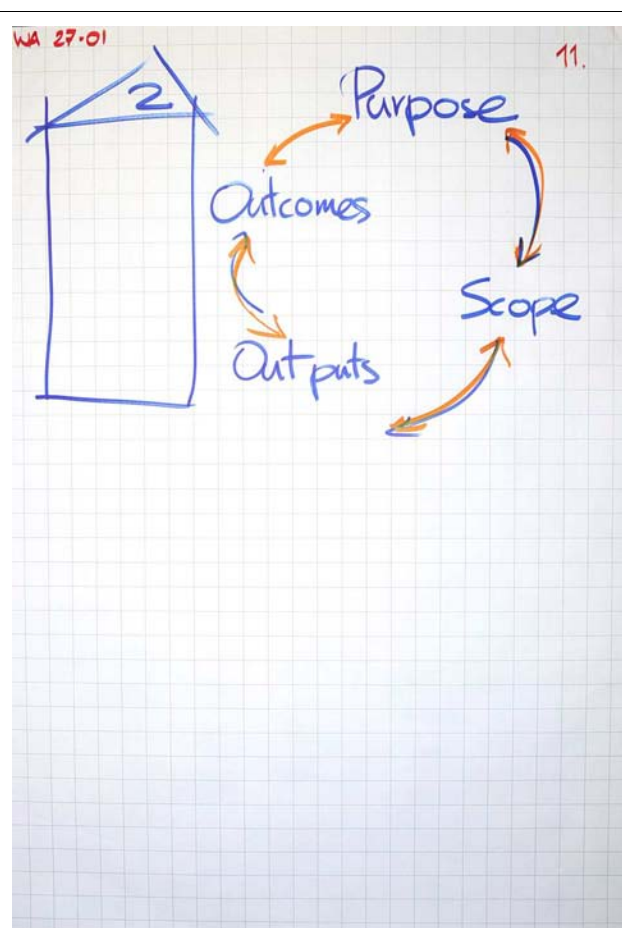
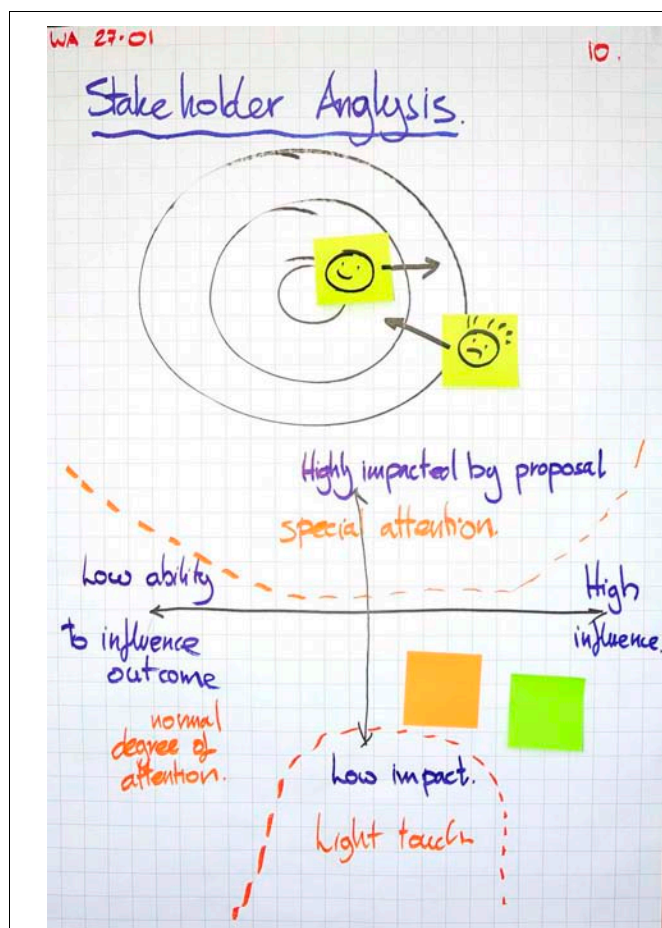
Principles ②

DAD
decide
announce
defend

ELE
engage
learn
enable

WWW.WUR.nl/WBS
www.participatiewijzer.nl
http://designer.dialoguebydesign.net → handbook

CASE WORK

C1 **1.**

Case #1

Names: Joost Martens
Wouter Verhoeven
Egbert Dijk

Description:
Beleidskader voor het gebruik van de ondergrond in R'dam

BELEIDSKADER ONDERGROND R'DAM C1-1

ISSUES

- Draagvlak
- Geld / Budget / capaciteit
- Integratie

WHO CARES?

INTEGRAL

- ENERGIE
- FYSIEKE RUIMTE
- OBSTAKELS
- ARCHEOLOGIE
- EXPLOSIEVEN 2nd
- GRONDWATER
- BODEMHERONTW.
- K + L
- ONDERGRONDS BOUWEN

RVM - DUURZAAM ONTWIKKELING

RVM - KENNIS + INFORMATIE

C1-2

ISSUE	ENERGIE	FYSIEKE RUIMTE	ARCHEOLOGIE	EXPLOSIEVEN	GRONDWATER	BODEMHERONTW.	K + L	ONDERGRONDS BOUWEN	RAADVOORWAARDEN
DRAGVAK	XX								
GELD / BUDGET / CAPACITEIT	XX								
INTEGRATIE	XX								
DUURZAAM ONTWIKKELING	XX								
KENNIS + INFORMATIE	XX								
OBSTAKELS	XX								
ARCHEOLOGIE	XX								
EXPLOSIEVEN	XX								
GRONDWATER	XX								
BODEMHERONTW.	XX								
K + L	XX								
ONDERGRONDS BOUWEN	XX								
RAADVOORWAARDEN	XX								

RAADVOORWAARDEN

- DUURZAAM ONTWIKKELING
- KENNIS + INFORMATIE

C1-3

Purpose / (Waarom)?

LANGE TERMYN: STADSVISIE (AANTREKKELIJKE WOON / WERK STAD GOEDE ECONOMISCHE OMV.

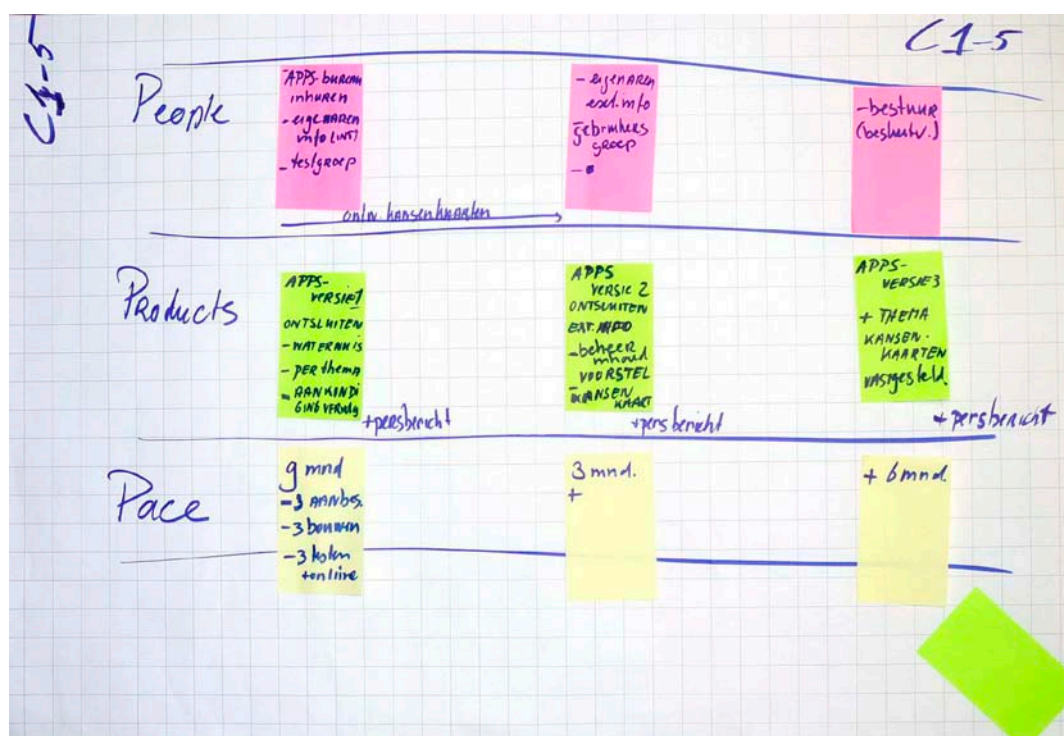
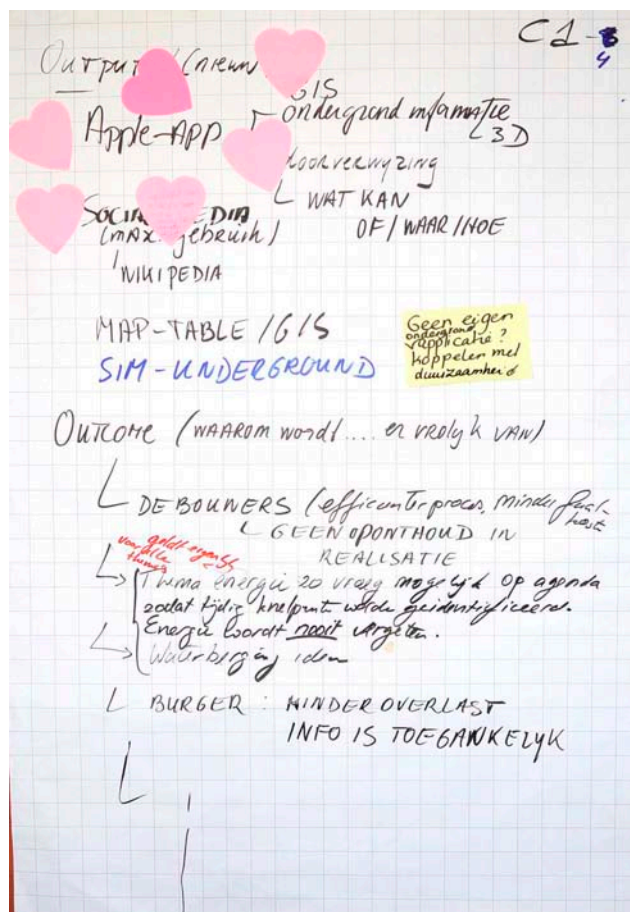
KORTE TERMYN: AFSTEMMING LOCATIE / GEBIEDSONTV. OP DE ONDERGROND

Scope / (Hoeveel)?

gebiedsspecifiek invullen

regulering beperken

prioriteren R'damse bodem thema's

CI 6
T1L

Case 1: SV gemeente
grootstedelijk
Proces

Inhoud	
BLYF BY 'DE TOREN'	NEEM DE TYD
DO BEPERK KEUZES	OM CASE GOED TE BESCHRYVEN
DO's	NIET VERZANDEN IN DETAILS

CI-7

- aanleiding
- samenhang thema's
- gebiedsgerichte aansluiting werkwijze gemeente gebieden
- differentiatie thema's
- werkwijze: gebiedsprojecten
- combinatie thema's → welke risico's
- kaarten van thema's zijn hulp middel / discussiestuk
- leiden kaarten niet tot verwachtingen stakeholders
- kost erop geld?
- ontsteking app, internet, papier
- inspiratie dit volbrengen om te gebruiken?
- differentiatie per doelgroep
- Wat is de waardecreatie?
- draagvlak
- relatie onder en bovengrond
- Virtuele specialist als onderdeel

C2

1

Case # 2.

Names : Fransje Hooimeijer
 Petra van der Lugt
 Erwin Veldman

Description: HERSTRUCTURERING

Merwehavens Rotterdam

functieverandering bestaand
 stedelijk gebied van industrie,
 bedrijven, en logistiek naar
 bedrijven en wonen, met ruimte
 voor innovatie en experiment
 duurzaamheid & regelgeving

WA 27-01

C2

2

OG moet rol spelen binnen
 planproces herstructurering

Issues

Dec: og ~~tot of niet~~ ~~be~~ en bg beschouwen

Options: - integraal of separaat (og en bg)
 - Vrede of laat
 - Bestemming aanpassen of
 og aanpassen

Criteria: geld
 tijd
 duurzaamheid
 Ruim. kwaliteit
 waarde v/h bestaande (cultuur)

Why: >+
 leefbaarheid
 innovatie

Uncer: - kansen & risico's og niet in beeld/
 (- black box) onbekend

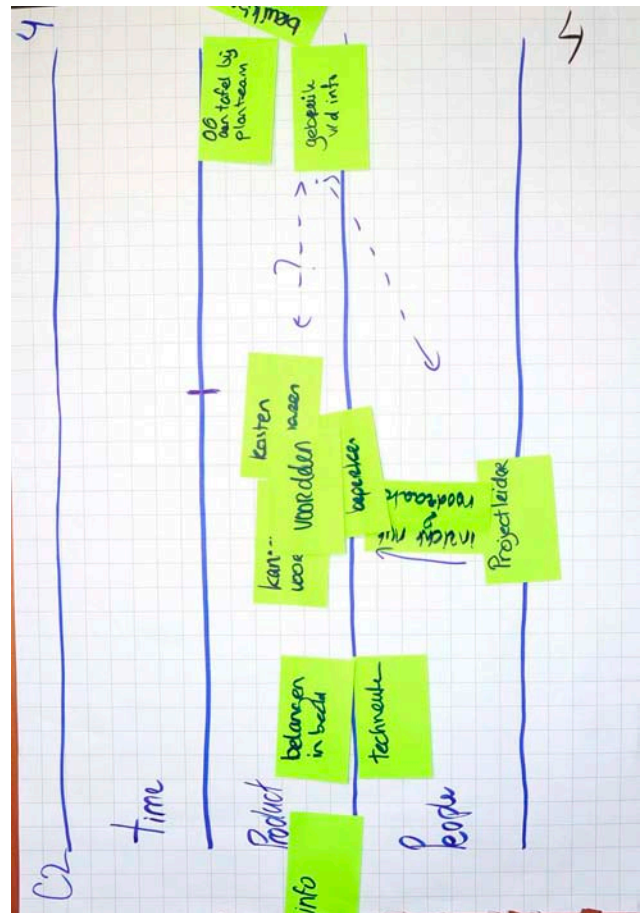
Constr: - bestaande (sect.) wet. en regelgeving
 - claims op og
 - slechte kennisintegr. / uitwisseling
 - geen/weinig samenwerking/niet gewend
 - geld

Stakeholders: technici
 ontwikkelaars
 opdrachtgevers/ontwikkelaars
 (nuts)bedrijven
 burgers

3

Maar hoe
weeg je
af?

Case 2: Project ^{groot} stedelijk - wijk	
Inhoud	Proces
<p>Do</p> <ul style="list-style-type: none"> - knopen doorhakken - goed onderzoek info - redeneren vanuit je issue 	<ul style="list-style-type: none"> - neemt tijd voor goede probleemstelling - Samenvatten - eerst denken dan doen/spreken - luisteren - vieren
<p>Dont's</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alles willen 	<ul style="list-style-type: none"> - te niet te snel naar oplossingsrichtingen - (niet) verzanden in details

master plan

C3

1.

Case # 3

Names: FRÉ VAN DER SLUIS
EVERT SWART
PATRICK BROEKHUIS

Description:

(INTEGRALE)
STRUCTUURVISIE
LANDELIJK GEBIED

WA 27-01

C3 2

STRUCTUURVISIE
LANDELIJK GEBIED

WHAT'S UP?

- ER SPEELT EEN HELE HOOP
MAAR NIET ALLES WORDT MEEGEWOGEN
- LEGIO CHECKLISTEN & AFWEGINGSKADER!
(VERPLICHT + "VRIJWILLIG")
- ONZICHTBARE BELANG WORDT
VERGETEN

- JE BENT ALTIJD TE LAAT
WHO CARES?

- 2 GEMEENTEN MOETEN IETS!
- 1 "WIJ" WILLEN IETS (SUSTAINABILITY)
- 3 DE BURGER DOET IETS

PROCES/OPTIES:

- X DRAAGVLAKONTWIKKELING VS. AFDWINGBAAR
- X WIE BETAALT → BEPAALT? HEID
- VEROORZAKER
- VOORDEEL / KANSEN
- COMPENSATIE

1. WAAR DOEN WE HET VOOR? ³ C3.
SCHERPE DOELEN?!

- AANGEPAST LANDGEBR.
- BEHOUD ARCH. + AARD. WAARDEN
- ^{NIET TE DOEN MET KANSEN} VERENGAAN VERDROGING/. VERZILTING
(ZOET WATER BEHEER)

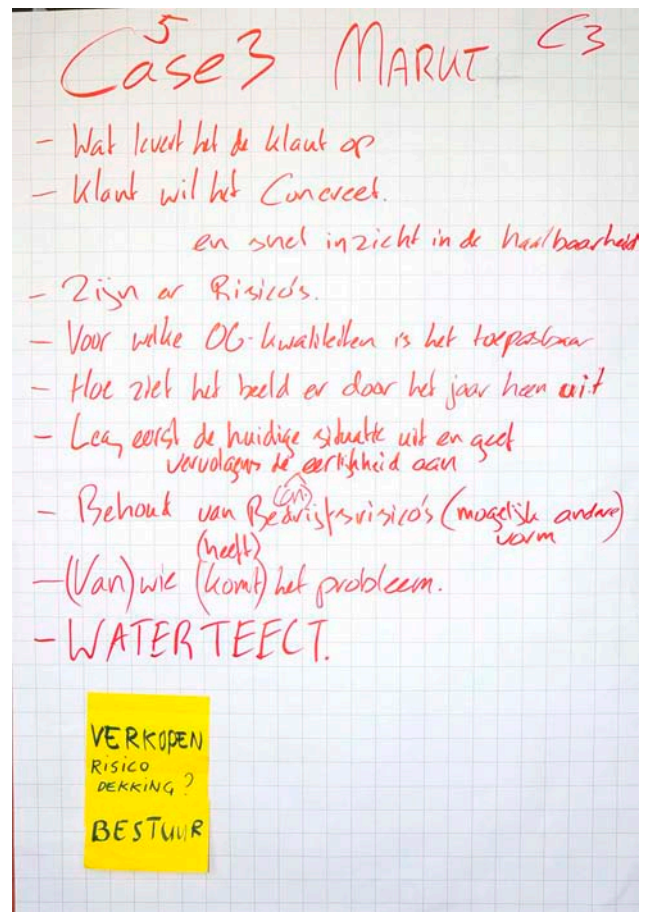
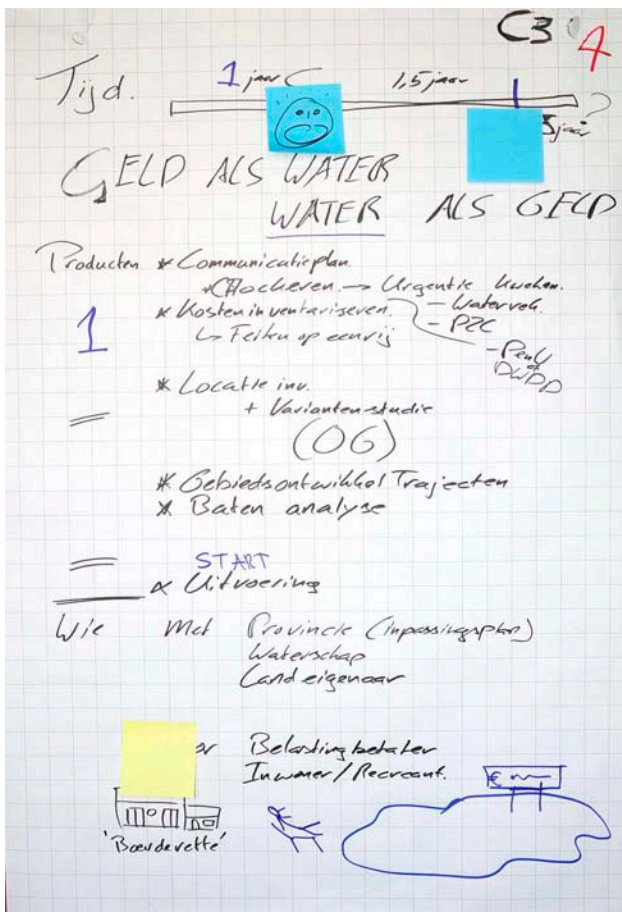
2. WEGGELATEN?
WAT GOED GAAT/GING ^{integraliteit verdwijnt!}

- ^{en wat dan wel} BODEMSANERING
- NATUURONTWIKKELING

3. OUT PUT?
€ EUROTELLER € ^{beheerskook!}

OUTCOME?
€ ^{Hogere DOEL} B ^{NIET ALLEEN OM GELD OF OM NOG MEER?} ROE EURO'S € ^{HOG GEF IK DE VEREVENING VOET?}

T1L	Case 3: Gebiedsontwikkeling landelijk zandgrond Inhoud	Proces
Do	- 3D omgevings- analyse	- interne afstemming (1 mond)
Don't	- niet te snel te veel detail	- chaos
	- niet te snel in oplossingen denken	

C4 1.

Case #4.

Names : Martin, Geerke, Maureits

Description :

Gebiedsontwikkeling

Maelstede - Dekker
(ZeeLand)

C4 2

MAELSTEDE-DEKKER

What's up? Project 4 uitd. 2 weg
↳ wat nu? Keerpunt

= KANS

Landbouw
X Landschap
X Water
X Natuur

Criteria
- aantrekkelijk
-

Waardevol Cultuurlandschap

nu
- behouden
- versterken
- ontwikkelen

Opties:
- 2 uitd.
- 3/4 uitd.
- behoud
- versterken
- ontwik/combi'

Provincie
Waterschap
Gemeenten
NTO's
Agriculteurs
Ondernemers
Burgers
Toeristen
(who cares)

Randvoorwaarden
- wettelijk o.a. KRW/WB21
-

KANS.
Om dingen anders te doen!

- nu wel de bodem meenemen
- ondernemers mee laten betalen aan landschap
- natuur & landschap kunnen meekoppelen met water
- optimalisatie landbouw kan ruimte creëren.
- op zoek naar andere geldstromen
- Nieuwe partijen betrekken

C4 **3.**

Purpose

Zeeuwse identiteit van Maelst-Dekker versterken en ontwikkelen samen met rijkten in het gebied.

Scope

wel :- verbrede landbouw
recreatie & toerisme
- gerichte lokaties voor landbouwonw.
- via water karakteristieke waarden
v.h. landschap versterken
- water koppelen met natuur
- water koppelen met wandelen en fietsen
- nieuwe ondernemers in toeristisch recre.
sector stimuleren om ook landschap-
versterking mogelijk te maken
- ontwerp in samenhang met natuur

met :- geresocialiseerde woningbouw / bedrij. terrein.
- monofunctionele en sectorale ontw.

HOE ZIJNT ONTWERP VOORTGANG?

WIE ZIJN VERLIEZERS?

daagvaardacht van gebied?

HOE MONITOR JE VOORTGANG?

VEREENIGING SIMAHE

gemiste kansen onderbouw benutten

C4 **4.**

Product

x VERMARKTING van het gebied
L WANDELERS & FIETTERS

x ONTWERP (ZEEUWSEIGEN) LANDSCHAP

x GEBIEDSVERENIGING (BINDING)

x VERHAAL VAN (BIJ) HET GEBIED
L DOOR INWOONERS
DOOR Ondernemers (ook agrarisch)

Outcome branding!

x GEDRAG BENUTTERS / AGRARIËRS
TERING NAAR Oude GEBIEDS-
KENMERKEN

x VOORTBOMMEN OP STREEKEIGEN-
SCHAPPEN

x TOERISTISCHE TREKPLEISTER
NAT. LANDSCHAP.

gezamenlijk te gebruiken?

C4 **5**

"Ontwerp" in opbouw tv uitbreiding

Products "Verhaal van (bij) het gebied"

foto's boeken
schetsen
plaatjes
etc...

mood board
PER
individueel
stakeholder
terrein

mood board
"Maelst-
Dekker"

initiatieven
acties
projecten
in en voor
de streek

People

* gebieds-
café
- waternet
- gem.
- boeren
- burgers
- buitenlui/
ondernemers

* gebieds-
expositie

* gebieds-
markt

* gebieds-
concert

Pace

dag 1 (mnd 1)

dag 30 (mnd 1)

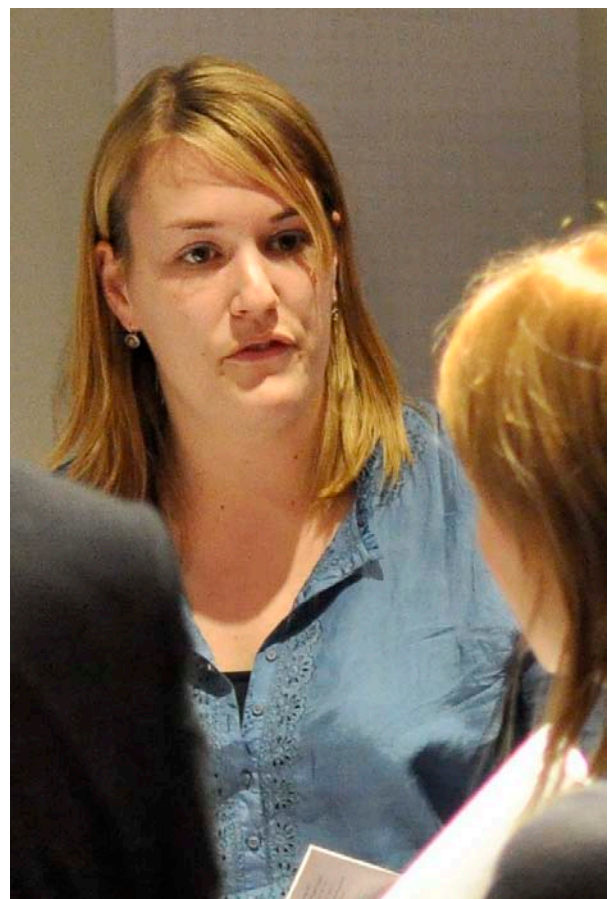
dag 60 (mnd 2)

dag 100 (mnd 3)

dag 130 (mnd 4)

CTIE: Wat is er nodig om het concept in praktijk te brengen
- samen
- het moet ook goed werken!

[*] core group
steering group [S]

T1L	Case 4: SV Landelijk nat
	Inhoud
Do's	<ul style="list-style-type: none"> * Redeneer vanuit de opgave * case & probleem compleet schetsen * Bepaal leuzes * VANUIT HET DOEL
Dont's	<ul style="list-style-type: none"> * Doelgroep uit het oog verliezen (2x) * pas op voor jaeger * alles willen Doelgroep verlie
	Proces
	<ul style="list-style-type: none"> * weet wie je aan tafel hebt * ken de belangen * communicatie * gezamenlijk betrekken * nauwgeke voorbereiding * luisteren * Redeneren ook vanuit politieke onzekerheden
	<ul style="list-style-type: none"> * Ad hoc * Start met oplossingen

WA 27-01 C4	8
<p>WIE BEPAARD?</p> <p>WANNEER / WAAROM ONDERGROND?</p> <p>MARKETING → verloop ondergrond bij uitgevoten</p> <p>kleinschalige appartementen toetam</p>	

C5 **1.**

Case #5

Names : MARCO VAN DE ESSCHEERT
TIM LANGERLAAN
KEES BEURMANJER

Description:
WKO AANVRAAG IN HARTJE
CENTRUM R'DAM MET VOLLE
ONDERGROND, VERSCHILLENDE
BELANGEN EN GEBREK AAN
STURING, REGIE EN ONVOLDENDE
ZICHT OP (FINANCIËLE)
CONSEQUENTIES.

C5 **2.**

TOREN 1 WKO IN STED. GEBIED

ISSUES TOP 3

- GROTE CLAIM OP DE ONDERGROND IN STEDELIJK GEBIED
- DUURZAAM AANBIEDEN VAN KOUDE EN WARMTE
- OBJECT / KORTE TERMIJN AANBOD VS. STRUCTUUR / LANGE TERMIJN AANBOD KOUDE & WARMTE

STAKEHOLDERS

- ONTWIKKELAARS
- GEMEENTE (R'DAM)
- WARMTEBEDRIJF

C5 **3.**

WHY

- WAT ZIJN DE FINANCIËLE CONSEQUENTIES VOOR GEMEENTE, ONTWIKKELAARS, WARMTEBEDRIJF?
 - * RISICO'S ONBEKEND
 - * CONCURRENTIE SYSTEMEN
 - * OVEREENKOMST GEMEENTE & ENERCO I.H.K.V. WARMTEBEDRIJF
- HET WILLEN VOORKOMEN VAN ONDERGRONDSE CHAOS (RUIMTE-GEBREK, STURINGSGEBREK)

CASE 5: TOREN 2 5

PURPOSE

Het optimaal gebruik van de beperkte ruimte in de ondergrond, rekening houdend met de toekomst dmv

Sturing en regie

Handwritten notes on sticky notes:
 - Hoe doe je dat?
 - Restruimte WKO?
 - Afstand
 - meetbaar?

C5 6

SCOPE

- Oandacht voor andersoortige belangen
- Geen beïnvloeding van bouwplannen en bestaande bouw

OUTPUT

Film: Ondergrondse infra, objecten en disciplines projecteren op het maaiveld. bovengronds.

Handwritten notes on sticky notes:
 - plan opnemen in regelgeving
 - Provincie (pilotzuilen)
 - DAD in ELE-vorm!
 - Is op een andere manier mogelijk?

C5 7

OUTCOME

Bewustwording van de problematiek in de ondergrond en begrip kweken voor de overwegingen van de gemeente

Handwritten notes on sticky notes:
 - DAD in ELE-vorm!
 - Is op een andere manier mogelijk?

PRODUCT CASE 5

FILM:

CS T1L		Case 5: Project stedelijk wko + dwv Inhoud	Proces 4.
Do's	<ul style="list-style-type: none"> • Helder omschrijven probleem • Beperk aantal keuzes. • Kort + bondig formuleren 	<ul style="list-style-type: none"> • Interne afstemming • Communicatie • Luisteren • Herken belangen • Neem beslissing 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Alles willen uitzoeken • Jargon gebruiken 	<ul style="list-style-type: none"> • Verzanden in details • Starten met de oplossing • ad hoc beslissingen 	
Don't's			

C6 1.

Case # 6 Noord Oost Twente

Names p wesselink
Marion van Oort
Judith Buys

Description:

gebiedsontwikkeling met
maats. opgaven op het gebied van:

- krimp
- natuur
- drinkwater
- droogte.

C6 1

Noord Oost Twente

Maatschappelijke opgaven

- Krimp
- Natuur / National Landschap
IETS / RVZ
- Verdroging
- Drinkwaterzoekgebied.

Diagram:

```

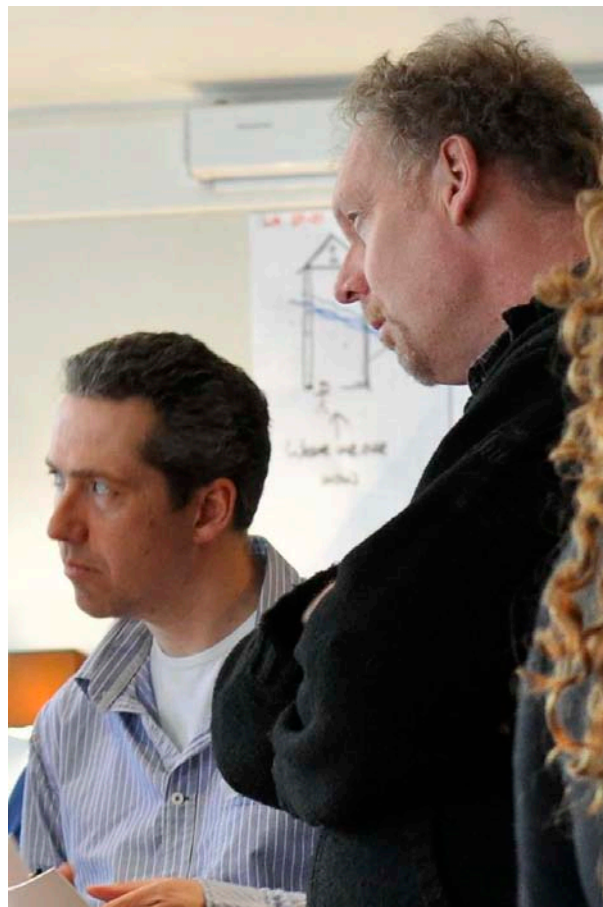
graph TD
    W[Wassup] --> W1[1]
    W --> WC[Who Cares]
    W1 --> W
    W1 --> WC
    WC --> W
    WC --> W1
    
```


Spanning Wassup
 ② Natuur ↔ Recreatie
 Natuur ↔ Bedrijven
 Grondwaterpeil → Natuur
 Aeltype
 Economie ↔ rust
 Bezuchting ↔ Ambitie
 Drinkwater ↔ Natuur
 Drinkwater ↔ Economie
 Drinkwater ↔ Boeren
 Vergrijzing / Aanwas
 Zorgvoog
 Iqualiteit wonen / Voorziening
 Bulgaren
 Werknemers

③ Why
 1/ Toerisme Economie Bedrijven
 2/ Natuur / Ecosysteem / Biodiversiteit
 3/ a/ Voortbestaan bedrijf
 b/ winst Vlaamsflats
 4/ Goedkoop + schoon grondwater
 5/ Bestaansrecht (Politieke agenda)
 6/ Efficiency Waterkwaliteit / Kwantiteit
 6/ Economische winst
 7/ Prettig leven wonen werken in OV.
 Omgevingsvrije
 8/ Wasser übelast
 9/ Behoud Versterking NL
 10/ Identiteit Welzijn
 11/ Geluidscantoor
 12/ Twentehaard drinkwater

④ Stakeholders
 1/ Gemeenten
 2/ Natuurorganisatie
 3/ Boeren 2 klein
 LTO 4 groot
 4/ Waterbedrijf
 5/ Waterschap
 6/ MKB / XNO / LTO / TLN
 7/ Provincie
 8/ Nachbarn
 9/ Nationaal Landschap
 10/ 100 Burgers
 11/ A D T
 12/ R W S

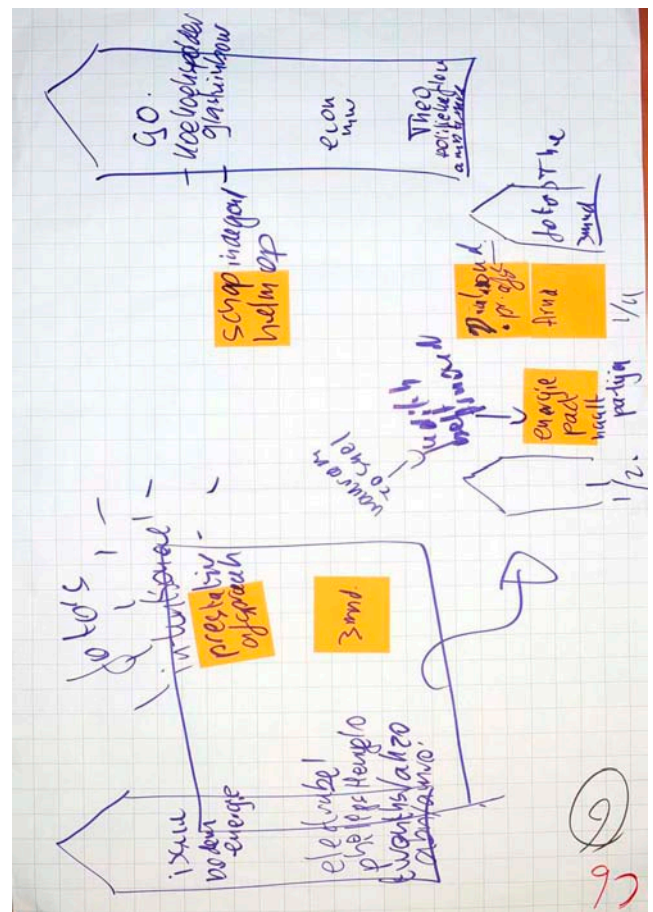
L6 5 SO ♥

Purpose integral afw. neder
SIR OG
Sustainability

Scope Recreatie Toerisme

Output baten
economische
meerwaarde

Outcome Outcome
economische
meerwaarde
politieke flow
mee met ambtelijke
proceduur

IA 27-01 C 6

Worsteling / Enrichment

Er is een maatschappelijke opgave
↳ gebruik dat als argument
niet alleen bodemenergie ontwikkelen
maar gebruik het en laten olie/elektrische
voor andere onderwerpen/projecten

Rottterdam heeft een aparte club mensen die
voor 'integraal denken' waarborgen - duurzaamheid
- gebiedsontwikkeling

Wat is de waarde creatie

Maak eerst een klein succes

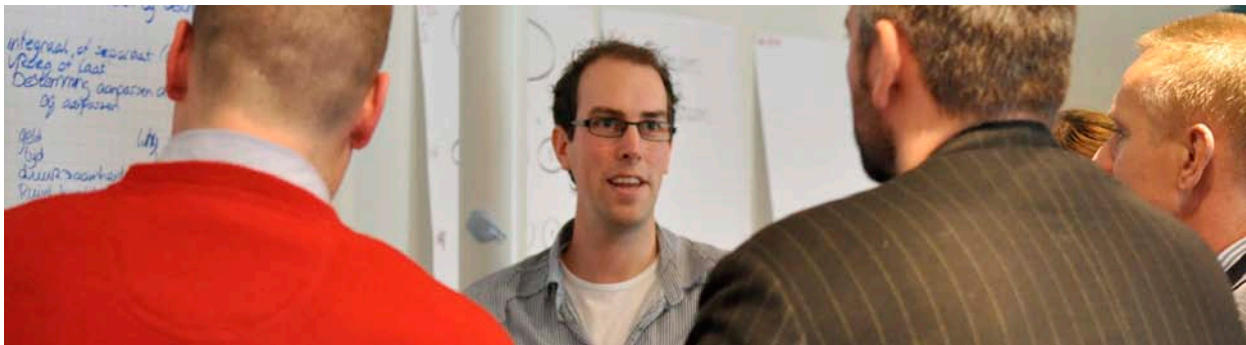
Aankloeken bij plannen/projecten voor de
bodemenergie

Economisch dossier van maken: Maatschappelijke
kosten/batenanalyse (mkba)

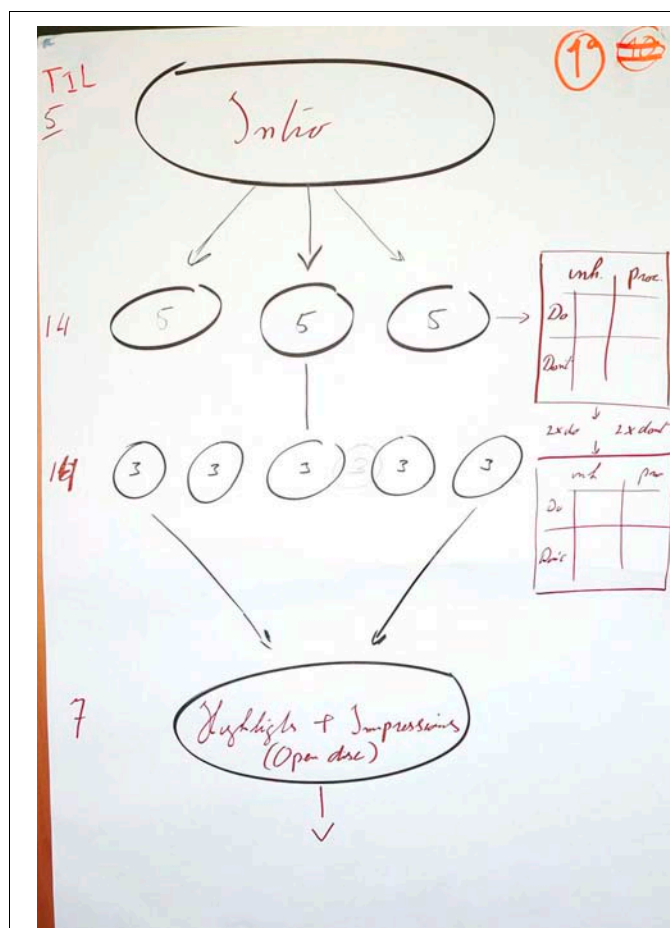
Geld voor bv. planvorming meebrengen

TIL CASE 6

	INHOUD	PROCES
DO	<ul style="list-style-type: none"> *Kort en Bondig *Begrijpelijk *Maak er toe doen *Analyse balansen 	<ul style="list-style-type: none"> *Communiceren *Lust maken *Analyse Balansen Stakeholders *Keuzes maken
DON'T	<ul style="list-style-type: none"> *Details 	<ul style="list-style-type: none"> *Doe het niet Alleen *Doelgroep uit het oog verliezen

LEARNING ABOUT THE BRIDGE

GEMENGD (1b)

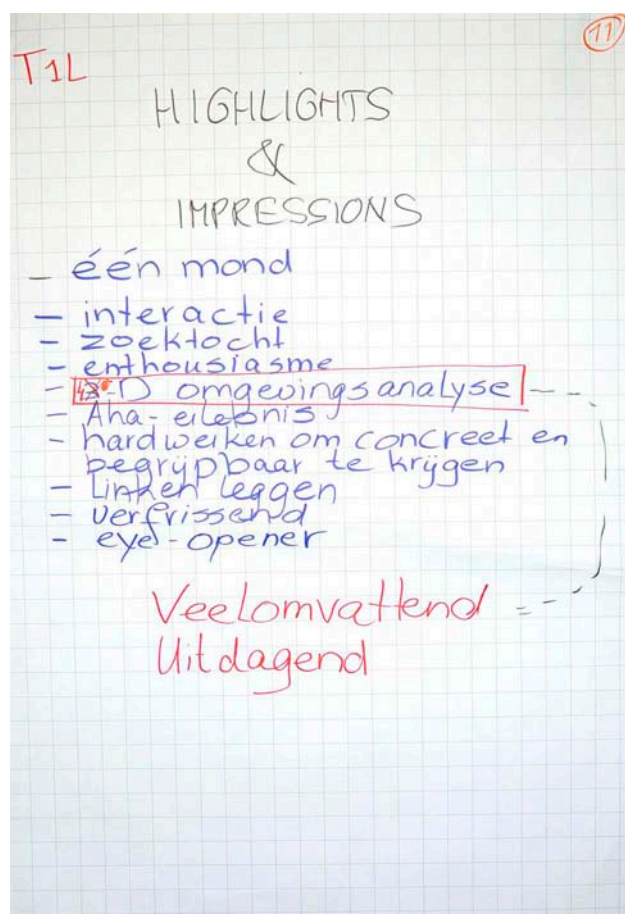
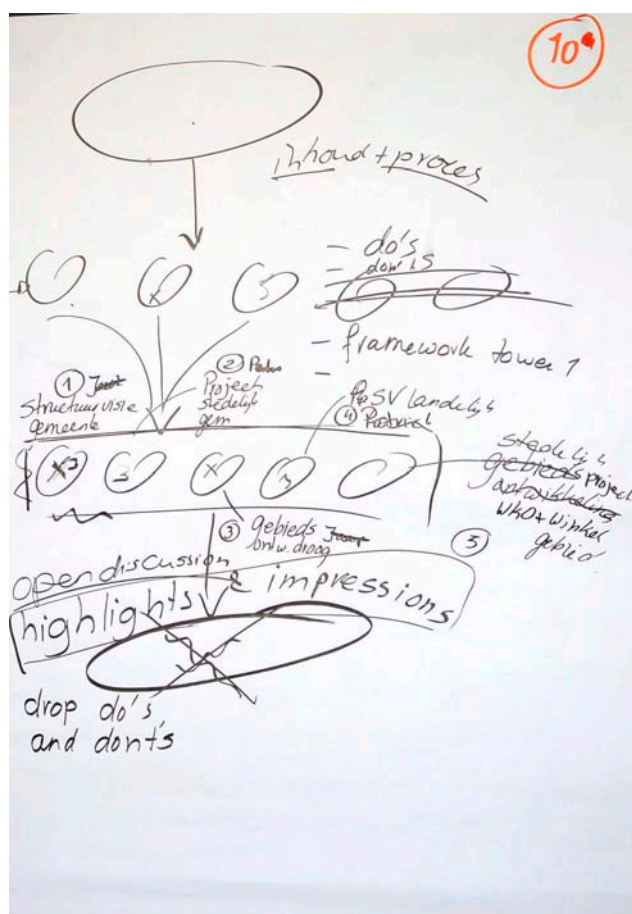
	INHOUD	PROCES
T1L	<ul style="list-style-type: none"> Start met heldere omschrijving Redeneren vanuit opgave Kort + bondig omschrijven 	<ul style="list-style-type: none"> Luisteren Doorvragen Eerst denken, dan doen (niet geeft discussiëren) Samenvatten
DO	-	-
DON'A	<ul style="list-style-type: none"> Doelgroep uit oog verliezen Verwarren proces vs inhoud (respectievelijk de inhoud!) 	<ul style="list-style-type: none"> Verzanden in details Starten met oplossen

GEMENGD (2)

	INHOUD	PROCES
T1L	<ul style="list-style-type: none"> CASE/PROBLEEM COMPLEET SCHILSEN → problematiek voor iedereen helder krijgen op hetzelfde niveau 	<ul style="list-style-type: none"> neem tijd in begin voor probleemanalyse WEET WIE AAN TAFEL ZIT KEN DE BELANGEN Interne afstemming organisatie voor dat je naar buiten treedt
DO	-	-
DON'A	<ul style="list-style-type: none"> PAS OP VOOR ^{vak}JARGON - - 	<ul style="list-style-type: none"> DETAILNIVEAUS VERSCHILLEN te snel naar oplossingsrichtingen -

GEMENGD (3)

	INHOUD	PROCES
T1L	<ul style="list-style-type: none"> Vooronderzoek - Bepalen in keuzes Kropen doorhakken 	<ul style="list-style-type: none"> Communicatie Gebruiker Betreken Breedte opzetten
DO	-	-
DON'A	<ul style="list-style-type: none"> Alles willen - - 	<ul style="list-style-type: none"> Ad Hoc - -

WA 27-01

T1L

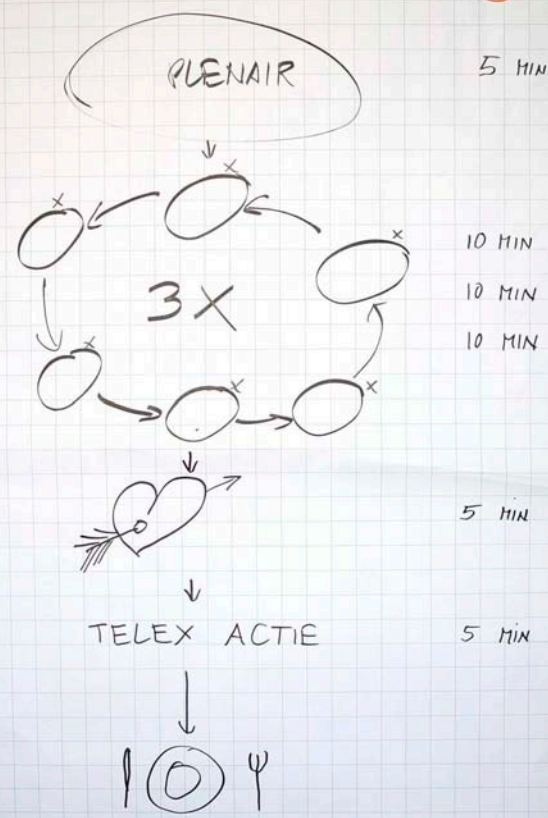
(12)

- communicatie
- Belangen
- Beperken (scope)
- Opende veel zelf.
- Interief
- Warm.
- Gelf

T2L

1

(13)

T2L

TELEX

(14)

2

- praktijkgericht
- moeilijk — fundamenteel
- kunst v/h weglaten — complexiteit
- je verplaatsen in de ander
- Leuk!
- inbeelden
- gebiedsgericht
- herkenbaar
- uitgaan van de basis fundament
- projectmatig werken — Leuk, maken.
- Luctor et emergo
- draagvlak
- goed verhaal

END OF DAY1 EVALUATION & DAY 2 AGENDA

WA 27-01

How fasten up?

- * by separate groups \Rightarrow no idea where we all are
- * share questions/answers other groups
- * Intro/expectations took too much time \Rightarrow stones \approx OK
- * veel bewustwording ipr voortgang
- * give me agenda tomorrow to understand \rightarrow road to expectations
- * more about stones instead of about stones

WA 27-01

15a

How speed up?

How more progress?

- * give us feeling about how to reach ~~goal~~ goal at tomorrow 16⁰⁰ o'clock (as collective)
- * asking bricks getting bricks
- * ^{like} ~~get~~ framework we all can usep
(how seduce \rightarrow this is normal day work)
- * \rightarrow reach now phase 1 \neq total framework
- * how/what we go to july 2011
role Waterschap / bevoegdheden
Nat. Str. Visie \Rightarrow in Open

WA 27-01

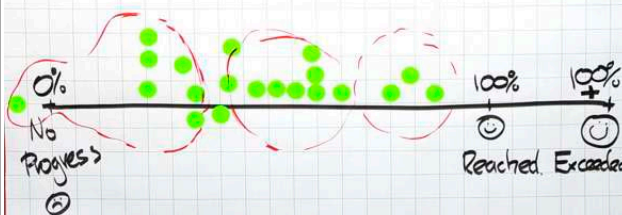
13

End of Day Evaluation

1. How fast have you found pace of learning?

2. How much progress have we made towards your expectations?

WA 27-01

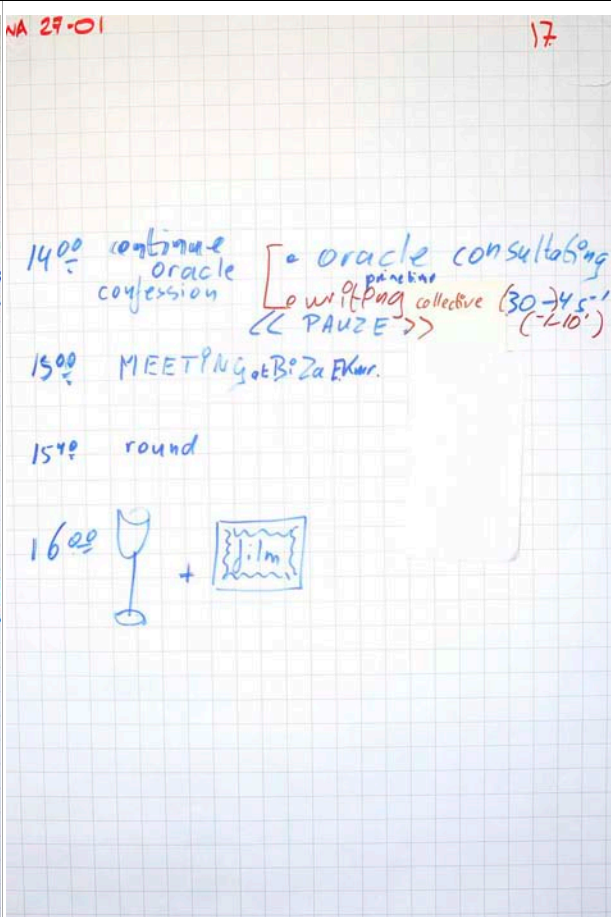
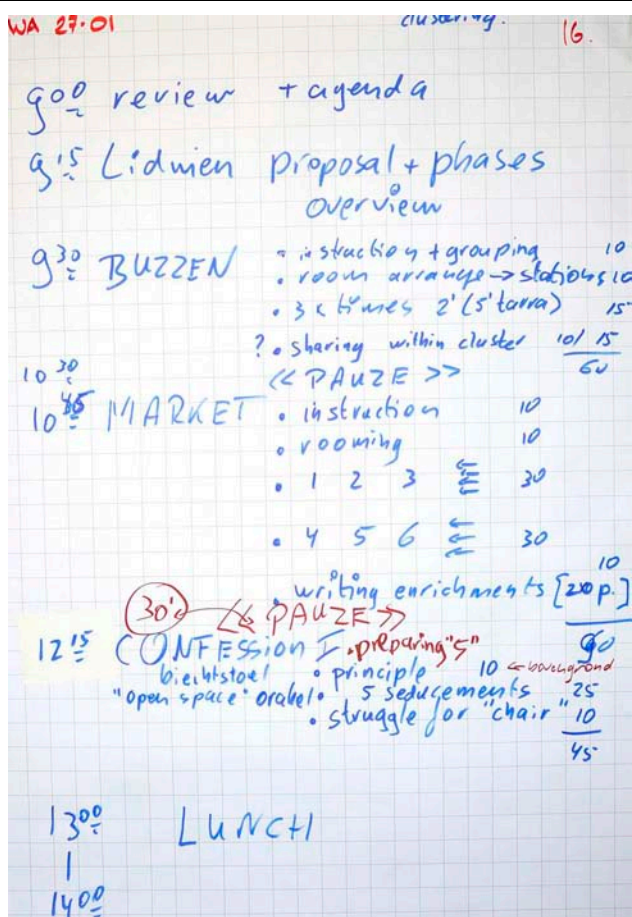
15b

Space?

\Rightarrow zet frame-
work op in process termen
positie is niet helder
 \Rightarrow zet nu
blijft veranderen tr in

- * expectations are too high
take proposal \approx friday 16⁰⁰
 \hookrightarrow zie "leesmap"

- * verschillende uitgangspunten
bepaalt ook verwachtingsniveau
 \oplus kennis/ervaring

BUZZING & THE MARKET

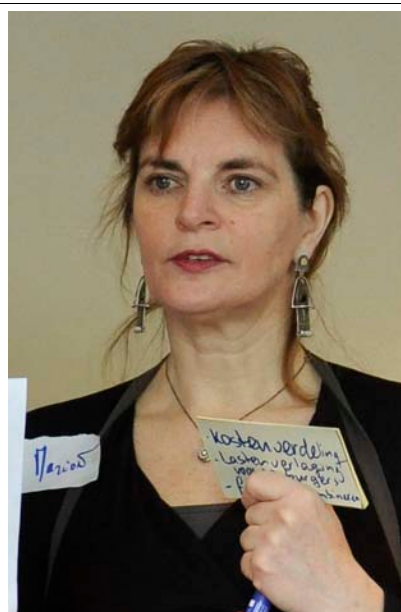
1

specifieke informatie

Marion

↓

- t.b.v. afwegingskader > t.b.v. implementatie bodembelief in andere beleidsvelden (bgr. RO)
- handvatten voor RO overtuigen > zelfstandig opgepakt bewustwording door RO
 - Visueel maken
 - begrijpbaar maken
 - behandelen per onderwerp
 - kostenverdeling
 - lastenverlagingsaanpak voor burgers
 - functies combineren
- aansluiten bij wat RO nu doet, maar kan beter (vollediger) met als doel integraal denken
- verbinden doelen, aandacht voor kansen
- Maandag: waar kunnen we elkaar versterken?
 - informatie uitwisselen
 - Methodisch (output + outcome)
- RO = contactpersoon naar buiten (gemeenten)
- geen prioriteitenlijstje, maar wel methodisch om kader toe te passen.

1

CONCEPT HANDLEIDING

ERWIN VELDMAN

- Oogpunt Stedenbouwkundige + bruikbaar voor stedenbouw.
- Concept voor verdere uitwerking.
- Simpel, snel, handig, een volledig duidelijke
- Gereedschap in wat voor vorm dan ook
 - overzichtelijk
 - = BRUIKBAAR
- Volledige info c.q. garantie dat je niets mist.
- Doelgroep: ontwerpers (bouwen/gronds)
- EEN MANIER OM IEDEREEN TE OVERTUIGEN WAAROM HET GEREEDSCHAP GEBRUIKEN
 - GELD
 - NATUUR
 - RISICO'S
- BEWUST WORDING VAN ONDERGROOND DOOR OPSTELLEN VAN WET ZODAT IEDEREEN ER NAAR MOET KIJKEN
 - KAN OOK MET INZICHT GEVEN VAN LASM FLOW

perspectieven Fransje Hooimeijer

- ontwerpen met de ondergrond
- vooringenomenheid
- niet kritisch op eigen werk.

Welke perspectieven zijn er en hoe krijg je die samen

Afwegingskader = lastig beslip → heen en weer:

Casus → project Schaalniveau • perspectief

Ondergrond als beperking? → NEE KANSEN ZIEN

Interactie ontwerp en techn domein hebben andere perspectieven Samen door 1 bril kijken

Opleiding } manieren om elkaar te leren kennen

Structuur }

- Scholing
- Definities
- Taal
- Concepten

Ze werken al samen maar dat kan beter!

"Coop"-model

- draagwacht creëren
- informatie regu / kennis / impact

MER > Duurzaamheids Rapportage
 verslag BORGINGS kansen

1

DRINKWATER WINNING

SANDER

- risico's drinkw. winning (boven- en ondergronds) → in kaart brengen

DOEL • duurzaam veilig stellen d.w. voorziening

• **Risico's**

- lijn bronnen (wegen, riolen)
- punt bronnen (stortplaats, opslag tanks)
- diffuse belasting (landbouw)
- planologische bescherming (drinkw. belang geborgd in gem. bestemmingsplan)
- calamiteitenplan (hoe borg we het drinkwater)

Risico's

uitgangspunt → ondergrond is belangrijke component

Vraag → Hoe de afweging maken tussen de functies (die de risico's veroorzaken) en drinkwater bescherming,

Beoordeling → toepassing van 'afwegingskader' → functies in het grondwater beschermings gebied.

LEIDRAAD PETRA 1

PROCES / WORTEL

ONDERGROND + PLEK LEVEN

PRIORITEITEN

MENSEN WANNEER BETREKKEN

MEZELF

ONTWIKKELAARSTAD - KITTLEBBEN

WORTEL VOORHOUDEN

KOSTEN / BATEN / KANSEN / RISICO'S

GEEN AFPELLESTIJE

OM DE TAFEL GAAN

ACTIVITEITEN PRIORITEREN OP GAVEN

VERSCHILLENDE PARTIJEN

MANDAAT

Wortel: - onmisbaar maken

- Richten op enkele punten, niet domoattend

willen zijn

concreet maken: uitlaet het op.

zowel inhoud als gebiedsgeren

bepeken (om te beginnen)

speerpunten

bestuurslijst

kosten, cas.

duurzame

LEIDRAAD PETRA 2

Positie: - Wat is je legitimatie?

- Wees de rot - gebruik de juiste kanalen

- Wie zegt dat OG in planproces moet?

- mondiaal

- bestuurders?

- directie?

- etc?

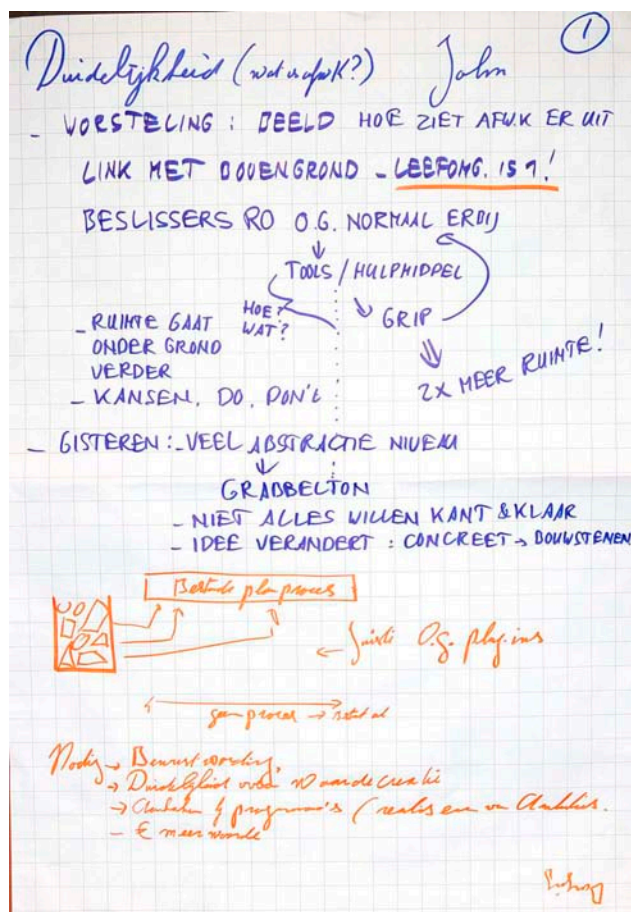
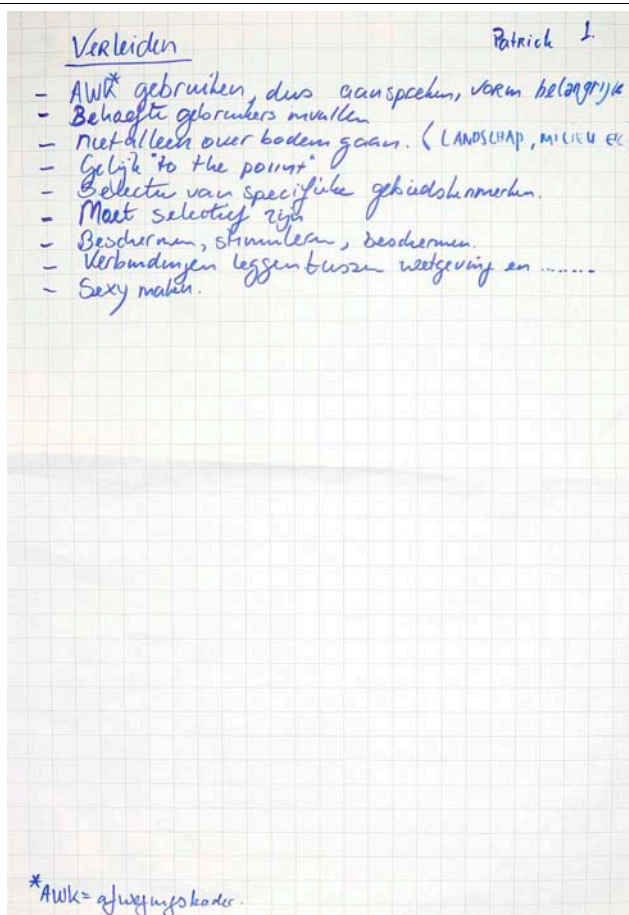
- Weerstand door verantwoordelijkheden extra

- inzicht in baten / kosten / risico's

- Sterke punten uitvinden

(verschillende fasen in planproces)

(vragen om verschillende info)

AGENDA VOOR AFWEGINGSKADER 1 MARCO VAN DE ESSCHERT

- AGENDA AFU. LADEP
- VEEL AL OP PAPIER
- VEEL MENSEN A/H ZWEMMEN
- NIET ALLES OMVATTEND
- WIE WAT DOEN
- WELKE VORM
- STRATEGISCH + TACTISCH NIVEAU
- AGENDA PUNTEN MET-OVERTUIGINGEN
 - AMBITIES
 - NIET ALLES OMVATTEND
 - GEBIEDS GERICHT
- URGENTIE / MOMENTUM
- BINNEN HUIF JAAR 'AF'!

MARKT:

- ZOEK SLEUTEL OM POSITIE IN PLANPROCESSEN TE VERWERVEN: WAT GA JE BRENGEN
- SLIMME OPLOSSINGEN
- WERK MET WERK MAKEN
- KANSEN BENUTTEN

Link (tussen boven- & ondergrond)

Jeroen

Doel: Afstemming tussen binnen stad (Ridderdam) tussen ondergrondse wereld & bovengrond

- Risico's:**
- Geen richtlijnen → geen toetsingskader
 - Geen duidelijke criteria voor afweging / besluit
 - Geen regie op uitkomst
 - Achter de feiten aanlopen
 - Rinken te kort
 - Moetige fundies combineren in ondergrond.

Vraag: • Wat moet je prioriteit geven?

Beoogd: Richtlijn t.b.v. prioritering

GEKOCHT

- fasering / structuurplan

- verschillende fase verschillende stakeholders
- verschillende randvoorwaarden / uitgangspunten
- verschillend doel

- Sim underground

- voor de ontwerpende partij een tool om consequenties van keuzen in het ontwerp direct te zien, wat is het effect van je keuze. Waar kun je mee in aanraking (dat nieuw techniek / innovatie op de deur geen ruimte?)
- (hoe wettelijke van ruimte?)

INGEWONEN

- bewustwording van huidige & toekomstige problemen is o.a.
- beeld krijgen van: baten, ruimte & claims, organisatie keuzes
- ondergrondse bestemmingsplan (dieptes)
- welke functies kan je combineren

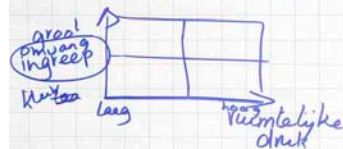
Concreet Judith 1

- Opzoek
ONDERGROOND ONDER AANSLICHT
bij planontwikkeling
- KANSEN ECONOMISCHE MW.
- inhoud & proces 3D
MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT
- * VERANDERING OUDERWEGE — kortetermijn
— langetermijn
- Afg. knopen — concept maken
hoe weeg je dat af?
- Afwegingskader — model dat richting geeft
- breng kosten huidige gebruik
ondergrond in beeld
 - koppel 'zachte' functies zoals aardkundige
waarden aan economische (toekomstige)
drives — MKBA
 - gebruik sociale media, ondergrond.
SIM underground.
 - pas ufo aan doelgroep aan — tussen
— planneer koppeling
 - probeer niet in 1x alles te knutselen

Relatie Martin Wissekerke 1

- keuze bovengrond relateren aan
ondergrond
 - wet/niet bouwen
 - rekening mee houden of geen rekening
mee houden
- case: rekening houden met ondergrond
is niet gemakkelijk
je bent met de bovengrondse activi-
teit bezig, bv parkeren
- van case terug naar hogere doel =
afwegingskader? Plaatje niet
duidelijk
- afwegingskader = bv matrix, ruimte
kwetsbaarheid/omvang ingreep

- rol bestuurder → scoren
KT-scoren
werkgelegenheid
maatschappelijk belang
duurzaamheid
- tijd belangrijke factor

opgehaald op de Markt t.b.v. Afwegingskader/Casus:

Uitgangs situatie Wat we eigenlijk willen is...	POSITIE Van wie komt dit probleem	URGENTIE Knoeken "Boumetje"	SIM VMD.GR.	APP geld als water als geld
---	---	-----------------------------------	-------------	-----------------------------------

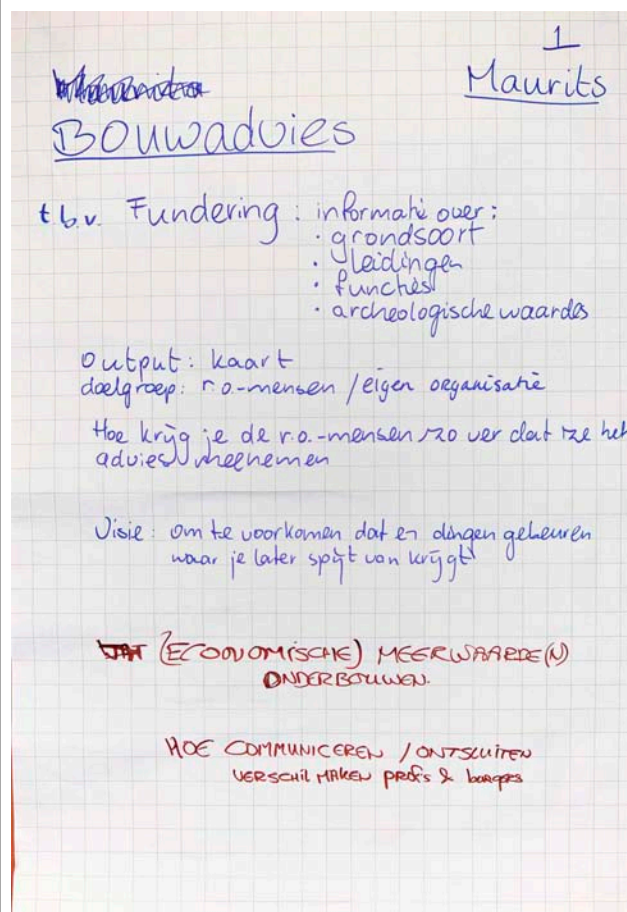
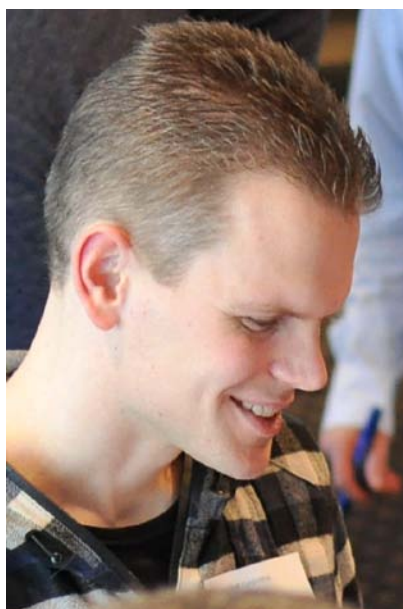
Bouwstenen-Lidwien ①

- afwegingskader moet worden
toetsend lijkt het proactief
- apart niet maar instappen in R.O. + rein
- welke Heinen ryden bovengronds?
- suboptimaal wordt boven en ondergrond ingericht, samen wordt optimaal
- hoe wordt bovengrond ingericht, hoe sturen we de ondergrond? het kan wel veel beter gedaan worden esthetisch & functioneel.
- 3 lagen \leftarrow $\begin{cases} \text{h2o, bomen, landbouw} \\ \text{grondwater} \\ \text{CO2 opslag} \end{cases}$ anders aansluiting per laag
- niet 1 kader maar beschrijving van processen en toolbox + beschrijving van cases om te inspireren hoe kan je het invullen, voorbeelden genoeg laten zien hoe het nog beter kan
- hoog stedelijk gebied alleen "echte" problemen
- R.O. = centraal punt, worden overladen en handen de bus dicht \Rightarrow andere organisatie (project) bv. Rotterdam, Prov. Overijssel nog niet rondom projecten georganiseerd
- voor Stad

Bouwstenen - Lidwien ②

- Doelmarkt
- relatiematrix thema's gebiedsspecifiek
- keuze gebieden \neq andere indeling vanuit ondergrond (VIP-gebieden)
- gebiedsprojectleiders
- discussie stuk over beste situatie / ideale plaats \leftarrow met gewenst
- Apple-App
- wensen vanuit domeinen inventariseren
- mensen in staat stellen om een goed plan te maken = outcome
- ondergrond vertellen naar T, E, D
- kleine succesjes boeken
- afwegingskader \neq beleid \leftarrow kader
- wat doet het? \rightarrow beeld krijgen van claims + keuzes maken \downarrow + combineren
- Masterplan ondergrond
- borging bovengrondse sturingsinstrument
- afstemming - ondergrond \leftarrow één behartiger ondergrond
- ① SVZ binnenstad R'dam
- ② ~~SVZ~~ PSUP Forum \rightarrow P.W.O.-bronnen

Overzicht ^① Kees

- gebeurt veel in bodem
- overzicht daarvan
 - wetgeving
 - partijen incl. bewoners
on te beperken met andere
plichten ontwikkelers
boreen
- stad. gebied
 - ondergrond verschillende
vragen
- platteland
- tot afweging komen wat we gaan doen
- bevoegdheden duidelijk
 - waterschap
 - provincie
 - gemeente / Rijk etc.
- prioritering:
 - wat wij als provincie
 - bewoners
 - etc
- ook in de tijd / toekomst

Overzicht ^② ENRICHMENT Kees

- Matrix met thema's
- Kaarten gebruik ondergrond per thema
- Stakeholders ^{overheden} _{Participatie}
- DAD ↔ ELE
- Wetgeving
- Juridisch
- Bevoegdheden } Afstemming
- Stad vs Platteland
- MKBA
- Wanneer niets doen?
Reserveren
- Samenwerken RO, Netem etc
Omleg in denken

HULPMIDDEL VOOR BELEIDSPROJECT Joost

Hulpmiddel van afwegen functies

Proces Handreiking (Tabel) → Voorkeur van beleids laden

Wat is er? Aanvulling

Verschuiven mensen, verschillende vormen verschillen in moment/hydr

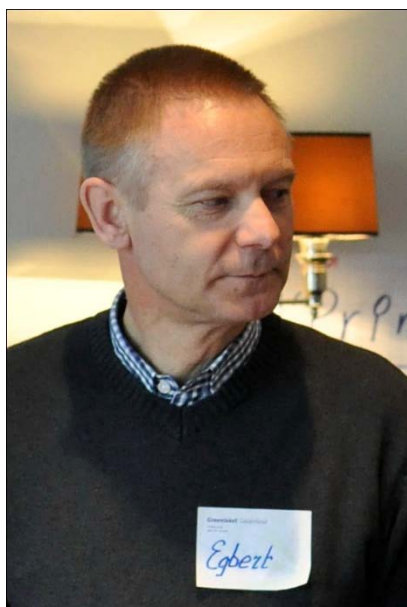
- Proces
- Appellatie

— informatieve filmpjes (You-tube) ondergrond → bovengrond

— bewustzijn creëren dat iemand de regie heeft dat partijen dit legitiem maken en de regie geven/ragen

— klein maken / voorbeelden concreet

— aanpak routes verschillend → "Rome" bouwen ruimte actualiteit weten

Proces van Du Ontw. Egbert Dijk ①

→ Boven ↔ Ogenet → Beland Boven + Onder
Dunroom → Dunroom Validen / optomen

→ Hoe? Rookslak?

Gislaan geland? → Nog meer te verbinden → Wm / wmi

→ Kansen → Looze → Dunroom Ontwikkeling

Mer words = Verbinden Boven + Onder

2. Herstructurering = Hoe kom ik aan tafel. → Kaarten aanbieden

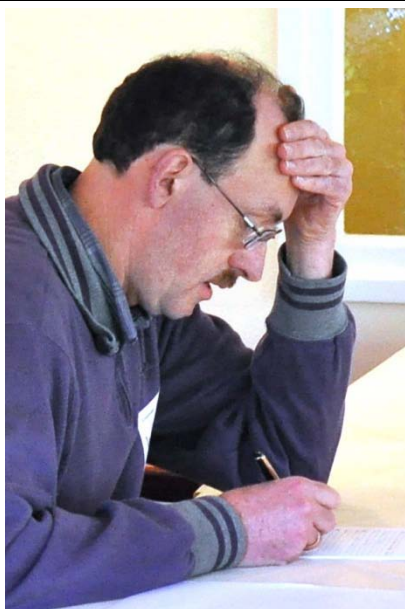
3. Gebiedswater → Kosten aspect doorbreken. Ruwotellen

1. Apps → beleid visueel toegankelijk, maken

5. WKO in binnenland: Sturing is nodig → bewustwording Best. plan voor ondergrond.

4. Markteer Dijk: Keerpunt → Du opbouw omroep.

6. Noord Oost Twente → meer focus naar brengen.
- Logische keuze is 12 maanden
- meer klimaat benadering Thema.

①

ALLE GEDACHTEN & IDEEËN

WALTER

Maximale voeding door gedachten horen.
RD-Parasol etc.

Handvatten krijgen \Rightarrow product voor handleiding

Grater: veel discussie veredellende abstractie

Casussen werken goed.
binnenhalen informatie

MARKT : SCOPE : VAN WIE LUT KOHT HET EN SLUIT JE AAN OM AAN DES LUS TE GAAN

CASE 1

- POLITIEK VANUIT RAAD \rightarrow DEL. AFD
- AANSLUITEN BIJ GEBIEDSGERICHT \rightarrow HOT!
- STAKEHOLDERS ZELF LATEN SCHETSEN

CASE 3

DISCUSSIE!

- VANUIT KOSTEN-BATEN GEDACHTE.
- GEEN AFWENTELING BEDRIJFSVOERING NAAR COLLECTIEF

CASE 2

- HERSTRUCT \rightarrow POLITIEK HOT
- O.G. NIET EXPLICIET VANUIT POLITIEK HAAR DOOR ADAPTABELYK APP. NAAR VOREN GESCHOVEN HIERIN

②

ALLE GEDACHTEN & IDEEËN

WALTER

CASE 4

- INGEGEVEN VANUIT POLITIEK, TOERISTISCHE SECTOR
- ECONOMISCHE CRISIS \rightarrow KANS VOOR DUURZAAMHEID
 - \rightarrow SAKEN BUDGET
 - \rightarrow KWALITEIT

CASE 5

- KOHT VOOKT UIT VERGUNNINGS-/GEBIED VERGUNNINGSKADER - NIET ZOZEER POLITIEK
- AANDACHT KRIJGEN DOOR FINANCIËN TE BETREKKEN

CASE 6

- VANUIT GEBIEDSOPGAVE \rightarrow COMPLEX (TE)
- POLITIEK GERICHT OP BODEMENERGIE = BODEM
- NU COMMITMENT VIA 1 GEBIED + 1 BODEMTEAM

\Rightarrow LEER WERKEN ALS DE BOVENWERELD NAAR DOELGROEP

- OUTCOME GESTUURDE PRODUCTEN \rightarrow MARKETING
- GEEN VAST STRATEN \rightarrow PR
- DRAGULAK KRIJGEN IN TAAL VAN DE ONTVANGER

Duurzaam(heid) Wouter 1

BURZING

- WAAR GAAT HET VOOR ZORGEN
- Wat weet je al
- Over welke thema's gaat het.
- Instrument voor borging duurz. ?!
- Afkennig Onder en bovengrond
- Enkele/Waterbeheer / etc
- ↳ maatwerk / maat / adaptatie
- Deze raken horen erin
- Integrale benadering
- Toekomst / no regret.

- klein lussen.
- mkBA opstellen ondergrond
- ↳ welke waarde creatie draagvlak
- Richtlijn / Musterplan
- afst. onder-bougrond.
- ↳ stuvia Binnestad
- ↳ best betrouwbare info
- ↳ behartiger / coördinator

WATERSCHAP vs Ondergrond Evert Swart ①

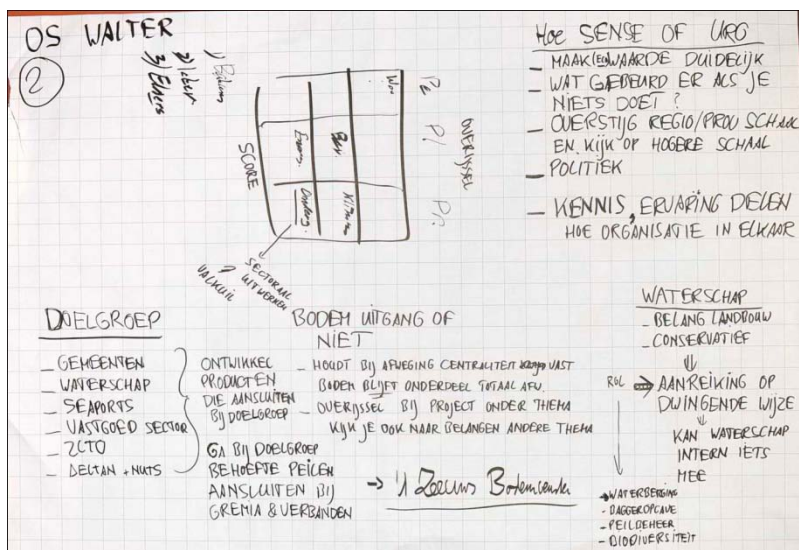
BURZING

INZICHT **WATERSCHAP IN:**

- VERWACHTINGEN t.a.v. ^{Waterschap} Ws
- BELANGEN
- ONDERWERPEN
- VERHOUDING ANDERE ORG.
- WIJSHEID ← WAAR IS HET TE HALEN
- LEEFT NIET BINNEN Waterschap
- ↳ OG als principe / wat waterbeheer en in mindere mate gebiedsbeheer
- ONBEKEND
- ZITTEN ER NIET OP TE WACHTEN
- DUIDELIJK MAKEN
- GRONDWATER / BERGING IS ER MEER?
- Is er een ^{OG} nodig?
- Welke middelen zijn er (nodig)?
- Moet de OG wel een nieuw thema zijn
- ↳ moeten bij aanpak problemen worden vanuit bekende thema's of vanuit nieuw → OG

OPEN SPACE

Concrete maken OS-Joost-1

- v.b. afweging
- ideeën hoe dat zou kunnen
- realistisch voorbeeld
- doen
- stedelijk
- ondergrond'ers en RO'ers

Bouwproject + P OS-Joost #2

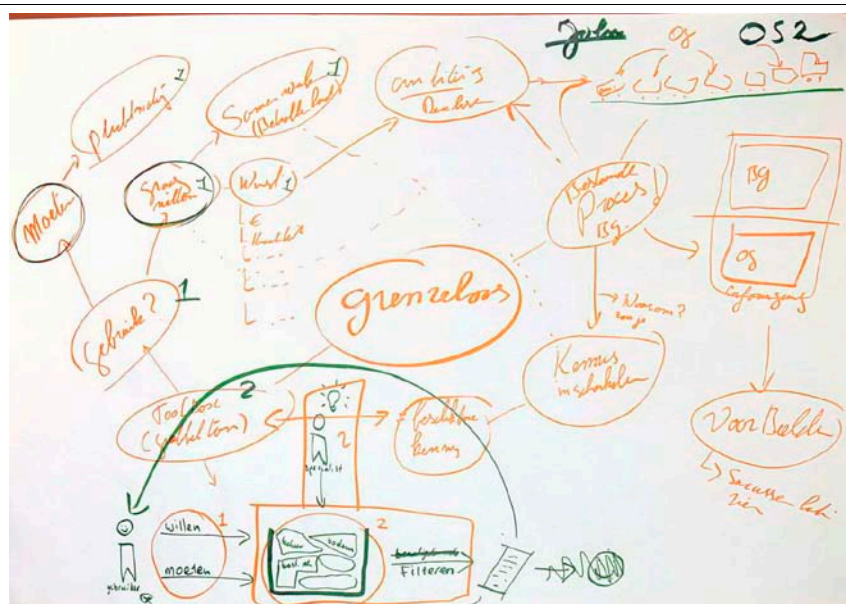
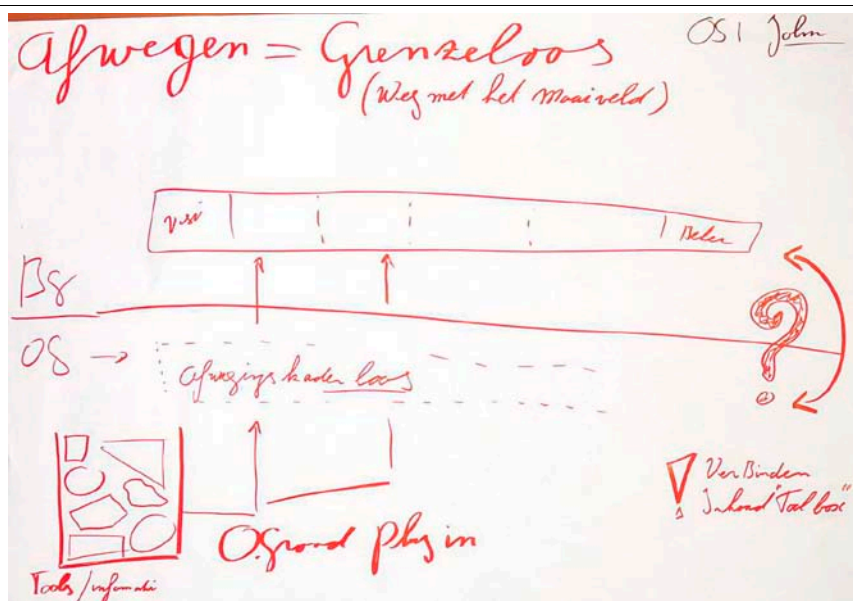
	claus op ruim	gebruik op ruim	gebruik op ruim	gebruik op ruim	gebruik op ruim
archeologie	✓ ++/+	+	+	?	-
draagkracht	✓	+	+	?	?
grondwater	✓ ++	+	+	?	?
explosieven	✓ -	+	-	-	-
kabels & leiding	✓ +	+	+	??	?
verouwing	✓ ?	+	-	-	-
WKO	✓ %	+	+	??	??
gebouwen	✓ ++	-	-	-	-
tunnels	✓ ++	-	-	-	-

alg vs. individueel belang

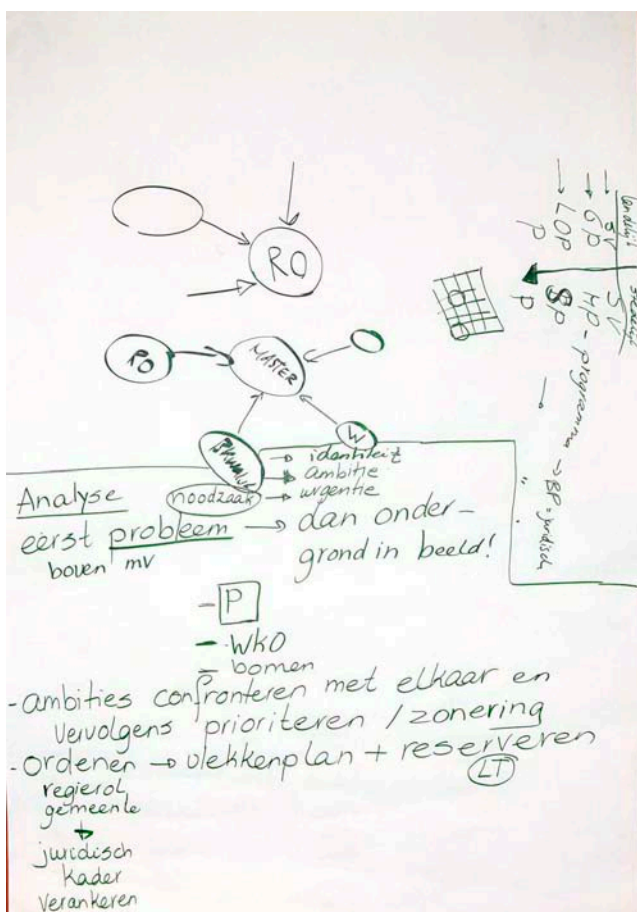
belangrijke - schaal / Reggeving / Meerdere specialisten
vb. DEVENTER.

effect - dichtheid & hoogte

Ruimtegebrek

A photograph showing three people in a meeting. A woman on the left, wearing a black cardigan over a grey and white patterned turtleneck, is smiling and looking at a large sheet of paper. A man in the center, wearing a black shirt, is looking at the same paper. A man on the right, wearing a blue sweater over a plaid shirt, is also looking at the paper. The paper has handwritten notes in red and black ink, including the words "Boundaries" and "relationships". The woman has a name tag that says "Lidwen".

OS Judith

Afwegingskader

```


  inhoud
  /   \
  ?     \
  ↓     \
  proces (bij wie, wanneer)
  
```

maats./best. agenda¹

economische meerwaarde

- werking

- * Maats. opgaven veranderen
- * duurzaam = vaak lange termijn
- * politieke werkelijkheid
- * hoe om te gaan met besderking?
- * waar vindt de afweging plaats? ~~plaats~~
- hoeveel gaan we in het project

OS Judith

gevoelsten
'trigger' anders

②

- afwegingskader
- inhoud
- proces
- outcome

noties / ideeën / aandachtspunten

- inhoud verschuift per fase in het project
- MUSA ondergrond
- weten waar de kennis te halen is
- info ondergrond → RO → valspecialist
- ↑
- 'gelijke prioriteit thema's?'
- of
- 'maak je als ondergrond al een afweging door kansen gekoppeld aan Maats. opgaven naar voren te brengen
- ↑
- wegen
- aan Maats. opgave?
- wil je naast info/kansen ook principes meegeven? → mate v. abstractheid Zoegpunt → voorbeelden meegeven
- hoe krijgen eigen ondergrondambities een plek?

OS Judith

③

- catch 22 : geen ervaring risico aars
- ⇒ financiële stimulans OH nodig
- RO = combineren

THE FISH BOWL

rol gemeente 1

- PARTIJEN VOELEN ZICH BETROKKEN EN VERANTWOORDELIJK
- WETSVORSTEL:
ÉÉN PARTIJ VERANTWOORDELIJK
- ER ZIJN REGELS VOOR GEBRUIK ONDERGROND
- WETSVORSTEL:
DEREGULERING

WA 27-01

rol rijk

- DEREGULERING
- FLEXIBILITEIT
- REGIE:
 - GROTE LIJNEN
 - KADER
 - SPEERPUNTEN
 - MEEDENKEN
 - OPLOSSINGEN
- OUTPUT AFSTEMMEN OP DOELGROEP
- KENNISCENTRUM
- BUDGET APPARAATKOSTEN
- LANDELIJKE SCHAALE/BEGANG
- INVESTEREN IN RELATIE

WA 27-01

rol gemeente 2

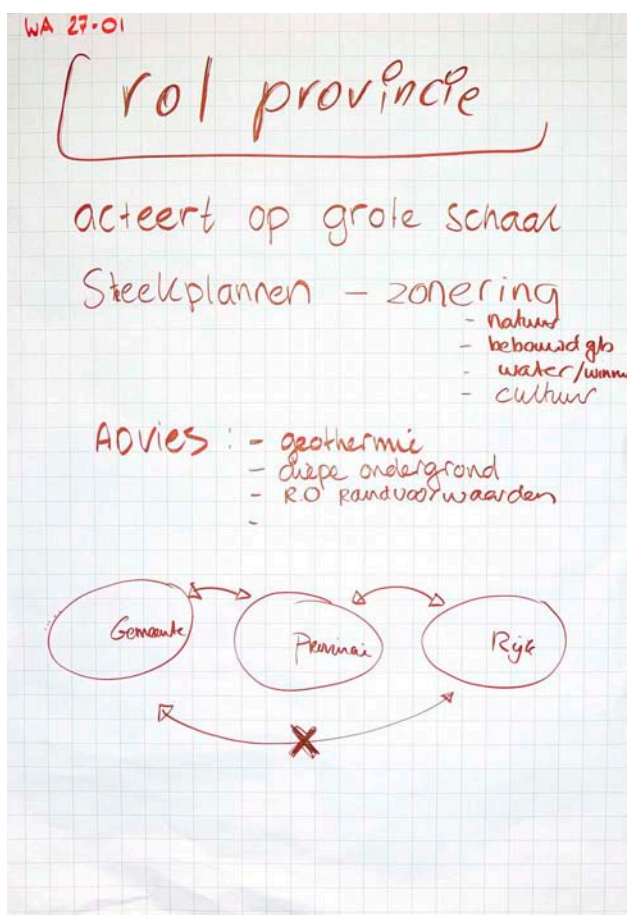
- ECONOMISCHE VOORDELEN VAN DE WERELDHAVEN INBRENGEN
- Kansen van verscheidene partijen verbinden
- GEEN DIKKE RAPPORTEN NODIG ALS JE ELKAAR VERTROUWD
 - ↳ MINDER REGELS NODIG, GEEFT MEER FLEXIBILITEIT
 - ↳ NODIG VOOR SAMENWERKEN (GOOI DE DEUR NIET DICHT VOOR ELKAAR)
- BEVOEGDHEDEN ~~TE~~ LASLATEN
- AMBIVALENT: Jij moet mij helpen, maar je mag je en eigenlijk niet moe bemoeien (Blijft een mijn grondgebied of!)

rol Waterschap

WATER KENT GEEN
— GRENZEN —

- Integraal, virtueel } samenwerking vroegtijdig
- Bovengrond & ondergrond
- Minder barrières, meer bergen
- Alleenmaal in hetzelfde schuitje

Nederland Waterland !

FINAL ACTIONS AND CLOSE

WA 27-01

Actions	who	when
Make a photo report	BH	4-2
LB send photo-report link to all	LB	7/2
Find a date for the core group to meet	LB	31-1 31-1
Think about core proposals and give ideas to core group members	all	mid March
First concept frame-work circulated to all Developers	core team	mid Feb mid march
→ also sent to expert group		

WA 27-01

More Actions.	who	when
All comments on the concept frame work sent to core group.	all	1/4
Prepare second version of concept framework - date to be communicated	core	all
Second meeting of development group in June, the date to be communicated.	core group	beginning May